

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор
з науково-педагогічної роботи та розвитку
Кваша С.М.
_____ 2022 р.

“СХВАЛЕНО”
на засіданні кафедри міжнародних
відносин і суспільних наук
протокол № 9 від “3” травня 2022 р.
в.о. завідувача кафедри
_____ Стрілець В.В.

”РОЗГЛЯНУТО”
Гарант ОП
“Історія та археологія”
_____ Стрілець В. В.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ІСТОРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	032 Історія та археологія
рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий) рівень
гуманітарно-педагогічний факультет	

Розробник: доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук
Кравченко Наталія Борисівна, кандидат історичних наук, доцент

Київ – 2022 р.

Опис навчальної дисципліни
«Актуальні проблеми історичного дослідження»

Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти (освітній ступінь)		
Рівень вищої освіти (освітній ступінь)	третій (освітньо-науковий) рівень	
Галузь знань	03 Гуманітарні науки	
Спеціальність	032 Історія та археологія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальний обсяг годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Форма контролю	Залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	
Семестр	1	
Лекційні заняття	20 год.	
Практичні, семінарські заняття	20 год.	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота	110	
Індивідуальні завдання	-	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є: сформувати систему знань про актуальні проблеми історичного дослідження.

Курс «Актуальні проблеми історичного дослідження» виходить з необхідності розв'язання таких **завдань**:

- навчити аспірантів належним чином обґрунтовувати обрану ними проблематику;
- показати як раціонально обирати підходи та принципи для всебічного та неупередженого вивчення актуального питання;
- познайомити з основними актуальними проблемами вітчизняного та закордонного історичного дослідження;
- розкрити особливості наукових досліджень за напрямками;
- навчити вмінню актуалізації проблематики, обраної для дослідження.

У результаті вивчення дисципліни аспірант повинен:

знати сучасний стан і тенденції розвитку світової і вітчизняної історичної науки;

вміти створювати нові знання через оригінальні дослідження, якість яких може бути визнана на національному та міжнародному рівнях; брати участь у наукових дискусіях на міжнародному рівні, відстоювати свою власну позицію на конференціях, семінарах та форумах; брати участь у критичному діалозі та зацікавити результатами історичного дослідження; проводити критичний аналіз різних інформаційних джерел, конкретних освітніх, наукових та професійних текстів в історичній галузі та суміжних галузей; критично сприймати та аналізувати чужі думки й ідеї, шукати власні шляхи вирішення проблеми, здійснювати критичний аналіз власних матеріалів; генерувати власні ідеї та приймати обґрунтовані рішення.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність до ретроспективного аналізу наукового доробку у напрямі дослідження.

Здатність генерувати нові науково-теоретичні та практично спрямовані ідеї (креативність).

Комплексність у володінні інформацією щодо сучасного стану і тенденцій розвитку світової і вітчизняної історичної науки.

Комплексність у розробці та реалізації наукових проектів та програм.

Комплексність у прийнятті обґрунтованих рішень.

Програма та структура навчальної дисципліни для повного терміну денної (заочної) форм навчання

Назви тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Основні концептуально-методологічні підходи та джерельно-історіографічна база вивчення актуальних проблем історичного дослідження														
Тема 1. Предмет, хронологічні та географічні рамки курсу.	1	4	2	2										
Тема 2. Періодизація історії: проблеми та сучасні підходи.	2	4	2	2										
Тема 3. Термінологічні і методологічні проблеми курсу.	3	4	2	2										
Тема 4. Джерела та література, їх класифікація.	4	4	2	2										
Тема 5. Новітні підходи до вивчення історії. Сучасні історичні концепції.	5	4	2	2										
Історичні студії та актуальні проблеми історичного дослідження в Україні														
Тема 6. Сучасна українська новістика та перспективи наукових пошуків.	6	4	2	2										
Тема 7. Іноземні джерела про історію України.	7	4	2	2										
Тема 8. Українські джерела з всесвітньої історії.	8	4	2	2										
Тема 9 . Вітчизняна україністика	9	4	2	2										
Тема 10. Зарубіжна україністика	10	4	2	2										
Усього годин	40		20	20										

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Питання актуалізації конкретної історичної проблеми	2
2	Новітні концепції до вивчення історії.	2
3	Конкретно-історичні та загальнотеоретичні методи досліджень актуальних проблем історичної науки в Україні та за кордоном.	2
4	Методика визначення хронологічних меж дослідження.	2
5	Місце України в різних історичних концепціях.	2
6	Сучасна українська новістика та перспективи наукових пошуків.	2
7	Основні напрями студій всесвітньої історії в українській історичній науці.	2
8	Іноземні писемні джерела про нову і новітню історію України.	2
9	Корпус українських нарративних джерел з всесвітньої історії.	2
10	Вітчизняна та зарубіжна україністика.	2

Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань

Контрольні питання

1. Предмет, хронологічні та географічні рамки курсу.
2. Історія як предмет вивчення. Поняття «актуальна проблема історичного дослідження». Проблемно-хронологічний аналіз курсу.
3. Географічно-територіальні межі дослідницького вивчення курсу.
4. Питання актуалізації конкретної історичної проблеми до певної території.
5. Головні проблемні питання сучасної періодизації історії.
6. Зміст поняття «модерна історія».
7. Основні підходи до періодизації історії в різні епохи.
8. Проблема часу в історії. Методика визначення хронологічних меж дослідження.
9. Основні поняття та терміни курсу.
10. Методологія дослідження актуальних проблем історичної науки.
11. Групи історичних джерел та наукової літератури за походженням і характером.
12. Новітні підходи до вивчення історії.
13. Поняття про синкретичність теоретико-методологічної бази сучасної історичної науки.
14. Поняття «культура» і «цивілізація» в сучасній історичній науці.
15. «Росія і Європа» М.Я. Данілевського як основоположна праця про «європейський» Схід і «азійський» Захід. Концепція «кінця історії» Френсіса Фукуями.
16. Концепція «зіткнення цивілізацій» Самьюела Хантінгтона.

17. Концепція «осьового часу» Карла Ясперса.
18. Місце України в різних історичних концепціях.
19. Сучасна українська новістика та перспективи наукових пошуків.
20. Іноземні писемні джерела про нову і новітню історію України.
21. Російські історичні архіви як джерельні бази з української історії.
22. Американські та британські електронні архівні бази даних як джерельні бази з історії України у ХХ столітті.
23. Корпус українських нарративних джерел з всесвітньої історії.
24. Українські історичні архіви як джерельні бази з всесвітньої історії.
25. Розвиток українознавства: зародження і формування як науки.
26. Розвиток українознавства за кордоном. Дослідницькі центри україніки в Німеччині, США, Канаді та інших країнах.
27. Міжнародна асоціація українців. Національні асоціації українців.

Комплекти тестів

Із названих прихильників цивілізаційного розуміння світового історичного процесу розумів “цивілізацію” як сукупність форми та стилю культури:

- а) Микола Данилевський
- б) Пітирим Сорокін
- в) Арнольд Тойнбі
- г) Освальд Шпенглер

Україна являє собою:

- а) окрему самостійну цивілізацію
- б) складову західноєвропейської цивілізації
- в) складову східноєвропейської цивілізації
- г) цивілізаційно неоднорідне суспільство, до складу якого входять елементи різних цивілізацій

Яка з названих концепцій розвитку світових цивілізацій ґрунтується на міркуванні, що історія людства обмежена чотирма періодами існування, а саме: доісторичним, стародавнім, імперським, технічним ?

- а) лінійна концепція
- б) концепція “осьового часу” розвитку
- в) постмодерністська концепція
- г) східна екзотерична концепція

Яка з названих концепцій розвитку світових цивілізацій ґрунтується на вченні про розвиток Космосу згідно із законом Гармонії ?

- а) лінійна концепція
- б) концепція “осьового часу” розвитку
- в) постмодерністська концепція
- г) східна екзотерична концепція

Методи навчання.

Метод навчання – взаємопов’язана діяльність викладача та здобувача, спрямована на засвоєння здобувачем системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток. У вузькому значенні метод навчання є способом керівництва пізнавальною діяльністю здобувачів, що має виконувати три функції: навчаючу, виховну і розвиваючу. Складовою методу навчання є прийом навчання. Прийом навчання – сукупність конкретних навчальних ситуацій, що сприяють досягненню проміжної (допоміжної) мети конкретного методу. Чим багатший арсенал прийомів у структурі методу, тим він повноцінніший та ефективніший.

Методи навчання класифікують на: методи готових знань (здобувачі пасивно сприймають подану викладачем інформацію, запам’ятовують, а в разі необхідності відтворюють її) і дослідницький метод (передбачає активну самостійну роботу здобувачів при засвоєнні знань: аналіз явищ, формулювання проблеми, висунення і перевірка гіпотез, самостійне формулювання висновків), який найбільш повно реалізується в умовах проблемного навчання. При вивченні дисципліни здобувачі на лекціях використовують в основному метод готових знань, тоді як на семінарських – дослідницький метод. Саме останній дозволяє закріпити, узагальнити і систематизувати отримані знання.

Залежно від походження інформації виділяють: словесні, наочні та практичні методи; від мети: методи здобуття нових знань, метод формування умінь і навичок, метод застосування знань на практиці, методи творчої діяльності, методи закріплення знань, умінь і навичок, методи перевірки і оцінювання знань, умінь і навичок. На лекціях ми використовуємо презентації, адже унаочнення матеріалу покращує рівень сприйняття. Також використовуються і всі інші методи.

Форми контролю.

За місцем, яке посідає контроль у навчальному процесі, розрізняють попередній (вхідний), поточний, рубіжний і підсумковий контроль.

Попередній контроль (діагностика вихідного рівня знань) застосовується як передумова для успішного планування і керівництва навчальним процесом. Він дає змогу визначити наявний рівень знань дня використання їх викладачем як орієнтування у складності матеріалу. Попередній контроль у вигляді перевірки і оцінки залишкових знань проводять також через деякий час після підсумкового іспиту з певної дисципліни як з метою оцінки міцності знань, так і з метою визначення рівня знань з забезпечуючих предметів для визначення можливості

сприйняття нових навчальних дисциплін.

Поточний контроль знань є органічною частиною всього педагогічного процесу і слугує засобом виявлення ступеня сприйняття (засвоєння) навчального матеріалу. Управління навчальним процесом можливе тільки на підставі даних поточного контролю. Завдання поточного контролю зводяться до того, щоб:

- виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається;
- визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення;
- виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи, встановивши причини, які перешкоджають їх роботі;
- виявити рівень опанування навиків самостійної роботи і намітити шляхи і засоби їх розвитку;
- стимулювати інтерес студентів до предмета і їх активність у пізнанні.

Рубіжний контроль знань є показником якості вивчення окремих розділів, тем і пов'язаних з цим пізнавальних, методичних, психологічних і організаційних якостей здобувачів. Його завдання - сигналізувати про стан процесу навчання здобувачів для вжиття педагогічних заходів щодо оптимального його регулювання.

Підсумковий контроль являє собою іспит (залік) здобувачів з метою оцінки їх знань і навиків у відповідності до моделі ОС. Основна мета іспитів - встановлення дійсного змісту знань здобувача за обсягом, якістю і глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній діяльності.

Рейтинг здобувача із засвоєння дисципліни у балах переводиться у національні оцінки згідно з таблиці «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»:

Оцінка національна	Рейтинг здобувача вищої освіти, бали
Відмінно	90-100
Добре	74-89
Задовільно	60-73
Незадовільно	0-59

Для визначення рейтингу здобувача із засвоєння дисципліни **Р_{дис}** (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації **РАТ** (до 30 балів) додається до рейтингу з навчальної роботи **Р_{нр}** (до 70 балів):

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{АТ}}.$$

Методичне забезпечення

Робоча навчальна програма дисципліни «Актуальні проблеми історичного дослідження»

Рекомендована література

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: Підручник / Білуха М. Т. – К.: Вища школа, 1997. – 271 с.
2. Бур'ян М.С., Фрейман Г.О. Шляхи перебудови змісту історичної освіти на нових методологічних та методичних засадах // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія Історія. – Тернопіль, 2001. – Вип.12. – С.188-193.
3. Воронов І.О. Глобалізація і політика : реалії і перспективи соціальних трансформацій : монографія / Ігор Воронов. – К.: Генеза, 2004. – 288 с.
4. Горелов М.Є. Цивілізаційна історія України / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К. : ТОВ УВПК «ЕксОб», 2005. – 632 с.
5. Граціозі А. Голод у СРСР 1931-1933 рр. та український Голодомор: чи можлива нова інтерпретація? / А. Граціозі // Український історичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 120–143.
6. Історико-географічні дослідження в Україні: Збірка наукових праць / Ред. кол.: Г. В. Боряк (відп. ред.), М. Ф. Дмитрієнко (заст. відп. ред.), В. В. Томозов (заст. відп. ред.), С. Б. Хведченя (відп. секр.), Я. В. Верменич, І. Н. Войцехівська, О. П. Реєнт, Р. І. Сосса; Упорядн. С. Б. Хведченя. НАН України. Інститут історії України. – Число 12. – К.: Інститут історії України, 2012. – 251 с.
7. Історична наука : термінологічний і понятійний довідник : навч. посіб. / В.М. Литвин, В.І. Гусєв, А.Г. Слісаренко [та ін.]. – К. : Вища школа, 2002. – 430 с.
8. Історіографічні дослідження в Україні. – Випуск 22: Доповіді та матеріали Міжнародної наукової конференції “Інститут історії України на зламі епох, у світлі традицій та перетворень. 75 років інституціонального буття”, 20–21 жовтня 2011 р., м. Київ / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова). – К.: Інститут історії України, 2012. – 734 с.
9. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: Професіонал, 2004. – 208 с.
10. Козеллек Р. Минуле майбутнє : про семантику історичного часу / Райнгард Козеллек ; пер. з нім. Володимира Шведа за ред. Сергія Стельмаха. – К. : Дух і літера, 2005. – 380 с.
11. Колесник І.Г. Українська історіографія з перспективи концептуального синтезу / І.Г. Колесник // Історія. – Частина 2. XX століття. Четвертий міжнародний конгрес українців. Одеса, 26–29 серпня 1999 р. Доповіді та

- повідомлення. – Одеса ; Київ ; Львів, 1999. – С. 27–32.
12. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. / О. В. Колесников. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.
13. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії / Робін Дж. Колінгвуд ; пер. з англ. О. Мокровольського. – К. : Основи, 1996. – 613 с.
14. Космина В. Г. Проблеми методології цивілізаційного аналізу історичного процесу [монографія] / В. Г. Космина. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. – 310 с.
15. Леві Дж. Про мікроісторію / Джованні Леві // Нові перспективи історіописання / за ред. Пітера Берка ; [пер. з англ. Т. Та А. Портнових ; наук. ред. Ю. Павленко]. – К. : Ніка-Центр, 2004. – С. 122–148.
16. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин: Підручник / М. З. Мальський, М. М. Мацях. – Л.: Вид-во ЛНУ, 2002. – 392 с.
17. Марочко В. І. Сучасна зарубіжна історіографія голоду 1932–1933 рр. в Україні : нова чи стара інтерпретація? / В. І. Марочко // Український історичний журнал. – 2006. – № 3. – С. 186–198.
18. Нариси історії української революції 1917–1921 років / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова). – Кн. 2. – К.: НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2012. – 464 с.
19. Національне питання в Україні ХХ – початку ХХІ ст.: історичні нариси / Ред. рада: В. М. Литвин (голова). – К.: Ніка-Центр, 2012. – 592 с.
20. Нові перспективи історіописання / за ред. Пітера Берка. – К. : Ніка-Центр, 2004. – 392 с.
21. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства / Павленко Ю. В. – К.: Либідь, 1996. – 358 с.
22. Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. Збірник наукових статей / Гол. ред. Р. Я. Пиріг. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – Вип. 7. – 318 с.
23. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 21 / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2012. – 322 с.
24. Реєнт О. П. Деякі проблеми історії України ХІХ–ХХ ст. : стан і перспективи наукової розробки / О. П. Реєнт // Український історичний журнал. – 2000. – № 2. – С. 3–26.
25. Реєнт О. П. Сучасна історична наука в Україні : шляхи поступу / О. П. Реєнт // Український історичний журнал. – 1999. – № 3. – С. 3–22.
26. Семенов Ю. Н. Социальная философия А. Тойнби: критический очерк / Ю. Н. Семенов. – М. : Наука, 1980. – 200 с.
27. Сидоренко В. К., Дмитренко П. В. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – К.: РННЦ ДІНІТ, 2000. – 260 с.

- 28.Словник історичних термінів і понять. Навчально-методичний посібник / Укладачі Л.О. Рощина, О.В. Беліков, А.М. Фесенко – Донецьк: Державний університет інформатики і штучного інтелекту, 2008. – 55 с.
- 29.Словник основних понять до курсу «Основи наукових досліджень» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fmho.mdpu.org.ua/index.php?option=com_mtree&task=viewlink&link_id=918&Itemid=0
- 30.Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій / А. С. Філіпенко. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с.
- 31.Холодна війна 1946 – 1991 рр.: причини, перебіг, наслідки: Статті та матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 лютого 2012 р.) – Луганськ, 2012. – 80 с.
- 32.Швець В. Г. Методологія наукових досліджень / В. Г. Швець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/84433/>
- 33.Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності [Текст]: підручник / В.М. Шейко; 3-є вид.. - К.: «Знання-Прес», 2003. – 295 с.